

บทที่ ๒

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในปัจจุบัน งานวิจัยเกี่ยวกับมโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในประเทศไทยยังมีน้อย แม้ว่าจุดมุ่งหมายสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาของเรา คือ การสร้างเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี จากการศึกษาและค้นคว้า เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเป็นพลเมืองดีที่พอจะกล่าวถึงทรรศนะต่างๆ ตลอดจนงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องมีดังต่อไปนี้

Ray Osgood Hughes กล่าวถึงพลเมืองดีอเมริกันว่า ต้องมีคุณสมบัติดังนี้

๑. ต้องรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของประเทศตน
๒. ต้องใช้สิทธิต่างๆ โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น
๓. อาจมีสัญชาติโดยกำหนด หรือเลือกสัญชาติได้โดยเสรี
๔. มีความซื่อสัตย์ กล้าหาญ สุภาพเรียบร้อย มีปัญญาดี
๕. รู้ว่าตนมีสิทธิตามกฎหมายทั้งสิทธิ ตามรัฐธรรมนูญแห่งชาติและรัฐ และต้องรู้กฎหมาย
๖. มีส่วนร่วมในการประกัน เสรีภาพ ความปลอดภัย และทรัพย์สินส่วนตัว
๗. มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี
๘. มีสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องจงรักภักดีต่อประเทศของตน ทั้งในยามสงครามและยามสงบ ร่วมมือกับพลเมืองดีอื่นๆ ในการทำงานในสิ่งที่ดีที่ขอให้สำเร็จ และมีความรักชาติ^๑

Theodore Roosevelt กล่าวถึงการเป็นพลเมืองดี สรุปได้ว่า การเป็นพลเมืองดีนั้น เริ่มตั้งแต่อยู่ในบ้านหรือครอบครัว ต้องมีสิ่งสำคัญ ๓ ประการ คือ มีความซื่อสัตย์ กล้าหาญ และมีสามัญสำนึก และการเป็นพลเมืองดีอเมริกันจะต้อง

^๑Ray Osgood Hughes, Building Citizenship, (rev. ed by C.H.W. Pullen; Boston: Allyn and Bacon, 1959), p. 21.

๑. เป็นชาวอเมริกัน
๒. มีความรักชาติ
๓. คิดถึงหน้าที่ของตนมากกว่าสิทธิ
๔. ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเพื่อนร่วมชาติ และเรียนรู้ในวิธีการที่จะทำงานร่วมกับเขา^๑

Emile F. Faith and Richard C. Brown ได้ให้ทรรศนะเรื่องพลเมืองดีพอสรุปได้ว่า ผู้ที่จะเป็นพลเมืองดีนั้น จะต้องมีความสมบัติดังนี้

๑. เป็นผู้มีความสุขกายทั้งร่างกายและจิตใจ
๒. มีความรู้ดี
๓. มีความประพฤติดี คือต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต มีเมตตากรุณา เสียสละ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ควบคุมตนเองได้ มีความเชื่อถือไว้วางใจได้ มีความจงรักภักดีต่อชาติ และรักษาความสะอาด
๔. รู้จักการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งหรือออกเสียงแสดงประชามติอย่างฉลาด และมี

เหตุผล

๕. ต้องมีความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ ต่อสาธารณะ^๒

C.L. Blough and C.H. McClure ได้กล่าวถึงลักษณะของพลเมืองดี พอสรุปได้ว่า พลเมืองดีจะต้องมีความสุขสมบูรณ์ มีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร การดื่ม การนอนหลับพักผ่อน การออกกำลังกาย ความสะอาด และสันตนาการ มีสติปัญญาเหมาะสม ได้รับการศึกษาอบรม มีสุขภาพจิตเหมาะสม มีความรับผิดชอบในการประกอบอาชีพ เลือกอาชีพ ใช้จ่ายอย่างประหยัดและระมัดระวัง รู้จักสงวนทรัพยากรธรรมชาติและ การออมทรัพย์ รู้จักใช้ความสามารถพิเศษของตน เคารพเชื่อฟังกฎหมาย ช่วยเหลือรัฐบาล ใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง การเสียภาษีอากรด้วยความเต็มใจ รักษาสาธารณสมบัติ และต้องมีบุคลิกภาพที่พึงปรารถนา คือต้องยอมเปลี่ยนแปลงบางสิ่ง

^๑Theodore Roosevelt, The Free Citizen, (edited by Herman Hagedorn; New York: The Macmillan Company, 1956), p. 40-45.

^๒Emile F. Faith, and Richard C. Brown, Our Civic Life and Progress (Chicago: Mentzer, Bush & Company, 1951), p. 474-84.

บางอย่างได้ กล้าหาญ รักอิสระ กระตือรือร้น มีความเป็นมิตร ซื่อสัตย์ ทำงานไม่คั่งค้าง มีความคิดริเริ่ม มีการตัดสินใจดี ทำงานต่างๆ ได้ ควบคุมตัวเองได้ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ยอมรับในความสามารถของผู้อื่น และไม่เห็นแก่ตัว^๑

Byron G. Massialas กล่าวว่า พลเมืองจะต้องมีความรู้ เป็นมิตรกับคนทั่วไป ร่วมมือกันทำงานตามปกติ เขาต้องมีทัศนคติและนิสัยอันเป็นที่พึงปรารถนาของสังคม^๒

Troy Holliday ได้เขียนบทความถึงบทบาทของโรงเรียน ในการสร้างพลเมืองที่ว่า ปัจจุบันโรงเรียนมีความรับผิดชอบในการพัฒนาความเป็นพลเมืองคึกคักขึ้นกว่าแต่ก่อน เพราะผู้ปกครองมีเวลาให้เด็กของตนน้อยลง และถ้ามุ่งจะเตรียมนักเรียนเพื่อรับหน้าที่ในสังคมประชาธิปไตยแล้ว โรงเรียนยิ่งจะมีความสำคัญมาก ดังนั้น โรงเรียนจึงต้องระมัดระวังในการฝึกฝนความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน และจากรายงานการวิจัยทางการศึกษาหลายครั้งพบว่า การสอนอย่างเป็นทางการแบบแผน (Formal Instruction) ในวิชาหน้าที่พลเมือง ได้ผลเพียงเล็กน้อยในการพัฒนาค่านิยมและพฤติกรรมที่จะช่วยส่งเสริมให้เป็นพลเมืองดี แต่สภาพแวดล้อมต่างๆ ไปในโรงเรียนและในชุมชนก็มีความสำคัญในการฝึกฝนความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน ดังนั้น โรงเรียนจึงควรวางแผนการปรับปรุงการสอน เพื่อฝึกฝนอบรมนักเรียนให้เป็นพลเมืองดี ครูทุกคนควรจะต้องมีส่วนร่วม และยอมรับวัตถุประสงค์ในการจัดโปรแกรมการสอนร่วมกัน ในการวางแผนการสอนนี้จะต้องยอมรับว่า การเรียนรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์ย่อมมีผลสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี โรงเรียนจึงควรส่งเสริมกิจกรรมในโรงเรียนให้มีความหมายและเกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ และในขณะเดียวกันแบบเรียนก็ยังคงมีความสำคัญอยู่ จึงควรจะใช้อ่านประกอบเพื่อให้เกิดความเข้าใจดีขึ้น โครงการที่

^๑C.L. Blough and C.H. McClure, Fundamental of Citizenship (Chicago: Mentzer, Bush & Company, 1951), p. 474-84.

^๒Byron G. Massialasm, "Citizenship and Political Socialization," Encyclopedia of Education Research, (Edited by Robert L. Ebel, 4th ed. New York: Mcmillan Company, 1969), p. 124.

จัดขึ้น เมื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์แล้ว จะก่อให้เกิดอุดมคติ ความรักชาติ และเป็นแนวทางเพื่อให้เด็กได้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคม^๑

Murry Clark Havens กล่าวถึงความรับผิดชอบของพลเมืองที่ว่า พลเมืองที่จะต้อง

๑. เชื่อฟังกฎหมาย
๒. เสียภาษีอากร
๓. ต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง ✓
๔. ยอมรับความรับผิดชอบในผลหรือการกระทำของรัฐบาล
๕. ต้องมีความกระตือรือร้น
๖. ต้อง เป็นทหาร
๗. ต้องคิดถึง เรื่องการปกครองในรูปของ "เรา" ถูกปกครอง และคณะ "เขา" เป็น

ผู้ปกครอง^๒

พลเมืองดีตามทรรศนะของคนไทย

นายชลอ วนะภูติ กล่าวถึงหน้าที่ของพลเมืองดีที่มีต่อรัฐหรือชาติ พอสรุปได้ดังนี้

๑. พลเมืองดีจะต้องจงรักภักดีต่อชาติ
๒. พลเมืองดีจะต้องศึกษาและเข้าใจกลไกของรัฐ
๓. พลเมืองดีจะต้อง เคารพต่อกฎหมาย
๔. พลเมืองดีจะต้องไม่เห็นแก่ตัว จะต้องมีน้ำใจเป็นสาธารณะ (Public Spirit) จะ

ต้องยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม

๕. พลเมืองดีจะต้องให้ความร่วมมือแก่ราชการ

^๑Troy Holliday, "Better Training Means Better Citizen," The Social Studies, Vol. 59 No. 4 (April, 1968), p. 169-171.

^๒Murry Clark Havens, "Citizenship," Encyclopedia Americana, Vol. 6, (1968), p. 3742-43.

๖. พลเมืองดีจะต้องต่อสู้เพื่อทุกสิ่งที่ถูกวิถีทาง
๗. พลเมืองดีต้องรู้หน้าที่ และทำหน้าที่
๘. พลเมืองดีต้องมีสามัคคีธรรม

นายสนิท เกษะศิริ กล่าวถึงความหมายของพลเมืองดีว่า พลเมืองดี คือ คนที่ได้รับการยกย่อง โดยพิจารณาถึงคุณธรรมมากกว่าคุณวุฒิและฐานะ เป็นผู้ประพฤติดีประพฤติชอบ และบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง ซึ่งถ้าจะสรุปตามพุทธบัญญัติก็น่าจะสรุปว่า พลเมืองดีคือผู้ทำดี ละเว้นความชั่ว

กล่าวคือ การทำความดีอาจทำได้หลายประการ เช่น รู้จักปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดี รู้จักใช้สิทธิของตนโดยสุจริต รู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ ส่วนการละเว้นความชั่ว คือ ไม่ทำสิ่งที่ไม่ดีศีลธรรม ผิดกฎหมาย ผิดประเพณี หรือหมกมุ่นในอบายมุขสิ่งเลื่อมเสียมเลียมต่างๆ การบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะ ประเทศชาตินั้น ปฏิบัติได้ดังนี้

๑. ทำหน้าที่ของตนโดยเต็มความสามารถ เพื่อเพิ่มพูนเศรษฐกิจของครอบครัวและประเทศชาติ
๒. สามัคคีกันในกลุ่มคณะ มีก ารพบปะหรือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักเสียสละ
๓. บำเพ็ญตนเป็นพลเมืองดี เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำของรัฐบาล
๔. ช่วยกันรักษาสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน
๕. ช่วยเอาใจใส่เป็นธุระ เมื่อมีเหตุการณ์จำเป็น จะไม่ดูตาย เช่น เมื่อมีภัยเกิดขึ้นแก่ประเทศชาติ ต้องช่วยกันปราบปราม
๖. มีหลักธรรมประจำใจ คือ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน รู้จักฝึกตนเองให้มีความก้าวหน้าอยู่เสมอ มีความอดทน เฉลียวรายได้เพื่อบำรุงความสุขของเพื่อนบ้านและเพื่อนร่วมชาติ

๗. เป็นผู้อยู่ใต้หลักการปกครอง ๒ อย่าง คือ

ก. อยู่ภายในกฎหมาย ขนบธรรมเนียมระเบียบประเพณีเหมือนๆ กัน

ข. มีความคิดเห็นและเชื่อถือในลัทธิศาสนาเหมือนๆ กัน ไม่นอกรัตนนอกรอย^๑

นอกจากทรรศนะต่างๆ ดังกล่าวแล้ว คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยวิชาสังคมศึกษา ได้ตั้งโครงการศึกษาหน้าที่พลเมือง (Civic Education Project) โดยส่งเจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมโรงเรียนมัธยมทั่วประเทศ และได้ถามครูด้วยคำถามว่า "พลเมืองดีเป็นอย่างไร" คำตอบที่ได้มาพอสรุปได้ดังนี้

๑. พลเมืองดีมีความเชื่อทั้งในเสรีภาพของเอกัตบุคคล และสิทธิอันพึงมีเท่าเทียมกันของทุกๆ คน
๒. พลเมืองดีตระหนักว่า เราอยู่ในโลกที่ "ปลายเปิด" ซึ่งยอมรับข้อเท็จจริงใหม่ๆ แนวคิดใหม่ๆ และกระบวนการใหม่ๆ ในการดำรงชีพ
๓. พลเมืองดีใช้ความวิจิตรที่ช่วยให้คุณทำงานสร้างสรรค์ได้ ในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงนี้
๔. พลเมืองดีมีความรับผิดชอบที่จะเข้าร่วมในการวิจิตรงานของส่วนรวม
๕. พลเมืองดีย่อมสร้างสมทักษะและความรู้ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
๖. พลเมืองดีย่อมมีความภาคภูมิใจในชาติ
๗. พลเมืองดีย่อมตระหนักเสมอในผลงานอันยิ่งใหญ่ของการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ที่มีต่อชาติ และต่ออารยธรรมของโลก
๘. พลเมืองดีย่อมตระหนักในความสำคัญของความมั่นคงทาง เศรษฐกิจ

^๑ สนิท เกษะศิริ, คำถาม-แนวตอบวิชาวัฒนธรรม (พระนคร: โรงพิมพ์ดวงศึกษา, ๒๕๐๗), หน้า ๖๘-๗๐.

๔. พลเมืองดีย่อมมีความเห็นอกเห็นใจในเพื่อนมนุษย์ และมีความตื่นตัวต่อปัญหา
๑๐. พลเมืองดีย่อมใช้ศิลปะในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์ที่ตนจะได้เข้าใจประสบการณ์ของมนุษย์ และเพื่อการเสริมสร้างความเป็นตัวของตัวเอง
๑๑. พลเมืองดีย่อมเห็นว่า การดำรงอยู่ต่อไปของมนุษยชาตินั้น ย่อมขึ้นอยู่กับกาลหวนความเป็นอิสระระหว่างชาติ และร่วมกันทำงานเพื่อความสงบ และความร่วมมือระหว่างชาติ
๑๒. พลเมืองดีย่อมพัฒนาตนให้มีหลักการที่สอดคล้องกับมรดกทางประชาธิปไตย และใช้หลักการเช่นนั้นในกิจกรรมประจำวันของเขา^๑

งานวิจัยในประเทศ

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๗ ชาลี ลหฺธิ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเรื่องคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดีบางประการของเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔" โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง ทดสอบนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ปีการศึกษา ๒๕๐๕ ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ปีการศึกษา ๒๕๐๖ จำนวน ๒๐๑ คน จากโรงเรียนประชาบาลและเทศบาล ในจังหวัดพระนคร ๖ โรงเรียน ทดสอบความคิดเห็นจากครูที่สอนประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๖๕ คน จากโรงเรียนประชาบาล และเทศบาล ๒๔ โรงเรียน ซึ่งอยู่ในภาคการศึกษา ๑ และทดสอบกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕๐ คน วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ศึกษาค้นคว้าดูว่าหลักสูตรประถมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๐๓ นั้น ได้เตรียมเด็กที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ไปแล้ว ให้พร้อมที่จะมีคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดีมากน้อยเพียงใด ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างมีคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดีสอดคล้องกับความมุ่งหวังที่ครูและผู้ทรงคุณวุฒิต้องการให้เด็กปฏิบัติ ความคิดเห็นของนักเรียนชายและหญิงไม่ต่างกัน^๒

^๑สุนทร สุนันท์ชัย, เทคนิคและวิธีสอนสังคมศึกษา (พระนคร: สำนักพิมพ์สหบัณฑิต, ๒๕๑๔) หน้า ๓๔-๓๕.

^๒ชาลี ลหฺธิ, "การศึกษาเรื่องคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดีบางประการของเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, ๒๕๐๗). (อัครสำเนา)

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ ไฉยรัตน์ เปียมเพิ่มพูน ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเกี่ยวกับการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ของโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดพระนคร" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาวิธีสอนของครู ทัศนคติ ปัญหา และข้อเสนอแนะทั้งของครูและนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนเทศบาล ตัวอย่างประชากรจำนวน ๓๒๔ คน เป็นครู ๖๓ คน และนักเรียน ๒๖๑ คน ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของวิชาหน้าที่พลเมือง แต่ยังคงใช้การสอนแบบบรรยายอยู่มาก ครูจัดกิจกรรมเพื่อฝึกความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนน้อยมาก การสอนมุ่งพัฒนานักเรียนตามแนวที่หลักสูตรได้กำหนดความมุ่งหมายไว้ ครูประสบปัญหาเรื่องอุปกรณ์มีน้อย สำหรับนักเรียนมีความคิดเห็นว่า วิชาหน้าที่พลเมืองมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวัน แต่ก็ไม่ชอบเรียนเพราะไม่สนุก ไม่มีกิจกรรมในการเรียน คะแนนน้อย และเนื้อหาวิชาน่าเบื่อหน่าย ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ครูควรศึกษาถึงวัตถุประสงค์ในการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองให้เข้าใจชัดเจนเสียก่อน และควรศึกษาถึงความสนใจของเด็กวัยนี้ด้วย^๑

ในปีเดียวกัน สุธรรมมา สุจริตตานนท์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาการการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ โรงเรียนสาธิต ๔ แห่ง ในจังหวัดพระนคร" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการสอนของครู และการเรียนของนักเรียนเกี่ยวกับวิชาหน้าที่พลเมือง ตลอดจนศึกษาทัศนคติ ปัญหา และข้อเสนอแนะของครูและนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนจำนวนมากมีทัศนคติไม่ดีต่อวิชาหน้าที่พลเมือง เนื่องจากเนื้อหาวิชาและภาพประกอบในแบบเรียนไม่น่าสนใจ นักเรียนเห็นว่า ต้องใช้การท่องจำ จึงจะได้คะแนนดีในวิชานี้ ส่วนอุปกรณ์ในการสอนก็มีน้อย การสอนของครูก็ไม่ค่อยจะมีวิธีการสอนที่

^๑ไฉยรัตน์ เปียมเพิ่มพูน, "การศึกษาเกี่ยวกับการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ของโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดพระนคร" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๔) (อัครสำเนา).

ชักจูงให้นักเรียนตั้งใจเรียนได้เพียงพอ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรจะได้ปรับปรุงคุณภาพ ตลอดจนวิธีการสอนของครู และควรมีกิจกรรมที่น่าสนใจให้มากขึ้น^๑

ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๐ ศิริมา พ้อคำ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติและความสนใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาต่อการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง" ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นส่วนมากมีทัศนคติไม่ดีต่อวิชาหน้าที่พลเมือง การสอนของครูและเนื้อหาแบบเรียนทำให้นักเรียนสนใจกว่าที่ควร นักเรียนต้องการครูที่มีความรู้กว้างขวาง และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นด้วย ครูส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจในเนื้อหาที่จะสอน ขาดอุปกรณ์ แต่อย่างไรก็ตาม นักเรียนส่วนใหญ่ยังเห็นความสำคัญของการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง และสนใจในเรื่องการครองตนในวัยรุ่น ต้องการให้เพิ่มเนื้อหาในเรื่องนี้ให้มากขึ้น^๒

ในปีเดียวกัน พาณี แสงกิจ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูโรงเรียนรัฐบาล ทั้งโรงเรียนชาย โรงเรียนหญิง และโรงเรียนสหศึกษา ในจังหวัดพระนคร รวม ๑๔ แห่ง จำนวนประชากร ๗๒๔ คน ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูและนักเรียนส่วนมากมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา แต่ครูมีปัญหาด้านการสอนที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากงานสอนและงานพิเศษมากเกินไป มีอุปสรรคในเรื่องอุปกรณ์ ถ้าครูต้องการใช้ก็ต้องใช้เงินส่วนตัวจัดหา มา ส่วนด้านการจัดกิจกรรม ผู้บริหารให้ความร่วมมือปานกลางแต่ผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา

^๑สุธรรมา สุจริตตานนท์, "การศึกษาการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ ในโรงเรียนสาธิต ๔ แห่ง ในจังหวัดพระนคร" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๔) (อัครสำเนา).

^๒ศิริมา พ้อคำ, "ความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาต่อวิชาหน้าที่พลเมือง" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๐) (อัครสำเนา).

ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการจัดกิจกรรม นักเรียนขาดความสนใจ เพราะไม่เห็นความสำคัญของวิชานี้^๑

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๒ วนิดา ธนศุภานูเวช ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจแนวความคิดและความสนใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๑๒" ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเองเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่มีแนวความคิดเป็นประชาธิปไตย และมีความเข้าใจในความหมายของประชาธิปไตย ทั้งในการดำรงชีวิตและรูปการปกครองดีพอสมควรแก่ระดับชั้น เกี่ยวกับการปกครองของรัฐบาลส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการปกครอง แต่ก็มีจำนวนไม่น้อยที่มีทัศนคติไม่ดีต่อรัฐบาล ผู้วิจัยได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า อาจจะเป็นผลเนื่องมาจากความขัดแย้งต่างๆ ในสังคม^๒

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๓ วัลลภ พุ่มพวง ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี" โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง สัมภาษณ์คนไทยที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างในจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยปรากฏว่า คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นไม่ถูกต้องในเรื่องค่านิยมและคำสอนในศาสนา เรื่องความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี และเรื่องความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย มีเพียงเรื่องเดียวที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นที่ถูกต้อง คือ เรื่องการอยู่ร่วมกันในชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย

๑ พาณี แสงวงกิจ, "แนวความคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๐) (อัครสำเนา).

^๒วนิดา ธนศุภานูเวช, "การสำรวจแนวความคิดและความสนใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๑๒" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๒) (อัครสำเนา).

ส่วนในเรื่องความรู้เกี่ยวกับการปกครองประเทศทั่วไป คนไทยในกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นถูกต้องเพียงร้อยละ ๕๐^๑

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ สมจิตร วัฒนคุลัง ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓" เพื่อเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในจังหวัดพระนคร จำแนกตามโรงเรียนมัธยมแบบประสม และโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ และจำแนกตามเพศ นอกจากนี้ยังศึกษาสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียนในกลุ่ม ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีต่างกัน ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามและแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างประชากร ๔๐๐ คน ผลของการวิจัยปรากฏว่านักเรียนหญิงมัธยมศึกษาสายสามัญมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี โดยเฉลี่ยแล้วสูงกว่านักเรียนชายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ และนักเรียนหญิงโรงเรียนมัธยมแบบประสมล้วน ซึ่งนักเรียนกลุ่มอื่นๆ นั้น มีความรู้ความเข้าใจไม่แตกต่างกัน นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจประชาธิปไตยและการปกครองถูกต้องดี^๒

ในปีเดียวกัน อนงค์ ประมุขกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้น ที่มีต่อการปลูกฝังความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี" โดยใช้สัมภาษณ์ครู ๖๐ คน และสอบนักเรียน ๕๐๐ คน จากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ๓๐ โรงเรียน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ทั้งนี้เพื่อศึกษาวิธีสอนสังคมศึกษาที่ครูใช้ในการปลูกฝัง

^๑วัลลภ พุ่มพวง, "ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓) (อัครสำเนา).

^๒สมจิตร วัฒนคุลัง "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕) (อัครสำเนา).

ความคิดรวบยอดของการ เป็นพล เมืองดีในระดับประถมศึกษาตอนต้น

ผลจากการวิจัยปรากฏว่า วิธีสอนของ ๖ โรงเรียน แตกต่างจากโรงเรียนที่ ๓๐ ดังนี้

๑. การบรรยาย ส่วนมากใช้วิธีอธิบายหรือบรรยายให้นักเรียนฟังแล้วตั้งปัญหาตอบ แต่โรงเรียนที่ ๓๐ ใช้วิธีเหล่านั้นน้อยกว่า
๒. การใช้แบบเรียน ครูทั้ง ๖ โรงเรียนส่วนมากใช้แบบเรียนหลายเล่ม จากหลายสำนักพิมพ์ แต่โรงเรียนที่ ๓๐ ใช้วิธีนี้น้อยกว่า
๓. การรู้จักคิดค้นคว้าหาความรู้ ครูทั้ง ๖ โรงเรียนให้นักเรียนค้นคว้า ทำรายงาน แต่โรงเรียนที่ ๓๐ ใช้วิธีนี้น้อยกว่า
๔. การเรียนจากข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน ครู ๖ โรงเรียนส่วนมากให้นักเรียนรู้จักเลือกศึกษาข่าวเปรียบเทียบแสดงความคิดเห็น แต่โรงเรียนที่ ๓๐ ใช้วิธีเหล่านั้นน้อยกว่า
๕. การแก้ปัญหา ครูทั้ง ๖ กลุ่มส่วนมากทำเป็นบางครั้งหรือไม่ทำเลย
๖. การใช้อุปกรณ์การสอน ครูทั้ง ๖ โรงเรียนใช้ แต่โรงเรียนที่ ๓๐ ใช้น้อยกว่า
๗. การฝึกทักษะทางสังคม ครูทั้ง ๖ โรงเรียนฝึกให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทำงานเป็นหมู่ แต่โรงเรียนที่ ๓๐ ใช้วิธีนี้น้อยกว่า
๘. การวัดผล ครูทั้ง ๖ โรงเรียนใช้บ่อยมาก ส่วนครูโรงเรียนที่ ๓๐ ใช้ระดับปานกลาง

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ พูลสุข เรืองไทย ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญในกรุงเทพมหานคร โดยส่งแบบสอบถามไปยังตัวอย่างประชากร จำนวน ๓๒๐ คน เป็นนักเรียนจำนวน ๓๐๐ คน ครู ๒๐ คน ผล

อนงค์ ประมุขกุล, "บทบาทของการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้น ที่มีต่อการปลูกฝังความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔) (อัครสำเนา).

การวิจัยปรากฏว่า ครูและนักเรียนต่างก็เห็นความสำคัญของวิชาหน้าที่พลเมือง แต่การเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นยังไม่มีประสิทธิภาพพอ เพราะครูส่วนใหญ่ใช้วิธีสอนแบบบรรยาย นักเรียนไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหาได้เท่าที่ควร ครูให้ค้นคว้าเพิ่มเติมน้อย และยังคงใช้แบบเรียนเพียงเล่มเดียวอยู่ ครูประสบปัญหาเรื่องขาดแคลนอุปกรณ์ประกอบการสอน ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ครูสอนวิชาหน้าที่พลเมืองควรพยายามปรับปรุงตนเองด้วยการหาความรู้เพิ่มเติมทั้งวิชาการและวิธีการสอน โดยพยายามใช้วิธีสอนแบบต่างๆ และวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวิชานี้^๑

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๖ ดวงกมล วานิช ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสาธิต ต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง" ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจในเนื้อหาของวิชาทุกเรื่อง แต่อยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนชอบวิธีสอนของครูที่นำเอาเหตุการณ์ปัจจุบันเข้ามาเกี่ยวข้องกับบทเรียน นักเรียนชอบการสอนที่มีการใช้อุปกรณ์มากกว่าการสอนแบบบรรยาย และนักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า วิชาหน้าที่พลเมือง เป็นวิชาที่ช่วยให้เข้าใจถึงสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของตน ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองควรพยายามปรับปรุงตนเองด้วยการหาความรู้เพิ่มเติม ทั้งในด้านเนื้อหาวิชา วิธีสอนใหม่ๆ และอุปกรณ์การสอน ตลอดจนติดตามเหตุการณ์ปัจจุบันเสมอ เพื่อครูจะได้มีความรู้กว้างขวาง ทันสมัย เป็นสิ่งชักจูงใจให้เด็กอยากเรียน ไม่เกิดความเบื่อหน่าย^๒

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๗ สกิต จิตตะนาถ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในจังหวัดอุบลราชธานี" วัตถุประสงค์ของ

^๑พูลสุข เรืองไทย, "การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖).

^๒ดวงกมล วานิช, "ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสาธิตต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗) (อัตส่าเนา).

การวิจัยก็เพื่อศึกษา เปรียบเทียบในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียน ชาย และหญิง ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเองเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ผลปรากฏว่า นักเรียนชายและหญิงมีความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยแตกต่างกัน^๑

ในปีเดียวกัน วรณวิมล หนีมพานิช ได้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามและแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเองเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยปรากฏว่า สภาพแวดล้อมทางด้านเรื่องการศึกษา อาชีพ รายได้ของบิดามารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียน และวิธีสอนที่ครูใช้ในการพัฒนามโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมือง เรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ บรรยาย อภิปราย สร้างสถานการณ์จำลอง และการแสดงบทบาท^๒

ปิพุทธศักราช ๒๕๑๔ ประวิทย์ อรรถวิเวก ได้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สามในกรุงเทพมหานคร" ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามและแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเองเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สามโรงเรียนราษฎร์และรัฐบาลมีความแตกต่างกัน และมีความสัมพันธ์กับการศึกษาของบิดา ไม่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาของมารดา แต่มีความสัมพันธ์กับอาชีพของมารดา ส่วนมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชายและหญิงไม่แตกต่างกัน^๓

^๑สถิต จิตตะนาสี, "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในจังหวัดอุบลราชธานี" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗) (อัครสำเนา).

^๒วรณวิมล หนีมพานิช, "มโนทัศน์การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗) (อัครสำเนา).

^๓ประวิทย์ อรรถวิเวก, "มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔). (อัครสำเนา).

ในปีเดียวกัน จีรบรรณ สร้อยน้ำ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนอาชีวศึกษา" วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ต้องการทราบมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนอาชีวศึกษา เปรียบเทียบระหว่างชาย-หญิง และวิธีสอนที่ครูสังคมศึกษาใช้ในการพัฒนามโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยสร้างเครื่องมือขึ้นเอง เป็นแบบสอบถามและแบบสอบ กลุ่มประชากรที่ใช้คือ นักเรียนอาชีวศึกษาระดับ ม.ศ.๖ จำนวน ๔๐๐ คน ครูมัธยมศึกษาจำนวน ๑๓ คน ผลการวิจัยปรากฏว่ามโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับเพศของนักเรียน และการแสดงออกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และวิธีสอนของครูมีความสัมพันธ์กับมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียน^๑

การวิจัยในต่างประเทศ

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ Walter P. Borg, ได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการสอนเรื่องการปกครองและการเป็นพลเมืองดี โดยให้คณะครูและผู้บริหารของโรงเรียนในเขต เดวิส เคาน์ตี้ (Davis County School District) มลรัฐยูทาห์ ทำการทดลองจัดประสบการณ์เกี่ยวกับรัฐบาลในระดับประถมศึกษา โดยตั้งรัฐบาลระดับต่างๆ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔, ๕, ๖ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จัดให้มีนายกเทศมนตรี และคณะกรรมการการเมืองมีกิจกรรมในห้องเรียน โดยให้มีความรับผิดชอบในหน้าที่ต่างๆ พยายามสร้างสถานการณ์ให้นักเรียนปกครองตนเอง เช่น เกี่ยวกับการต้อนรับผู้มาเยี่ยมชั้นเรียน การจัดป้ายนิเทศ การจัดมุมห้องสมุด ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ให้เลือกผู้ว่าราชการรัฐ และกรรมการอื่นๆ โดยให้แต่ละห้องเลือกผู้แทน ๒ คน วุฒิสมาชิก ๒ คน เพื่อออกกฎหมายบังคับเช่นเดียวกับรัฐบาลของรัฐ พร้อมทั้งกำหนดขอบข่ายของหน้าที่และความรับผิดชอบของนักเรียนไว้ด้วยส่วนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จัดในรูปรัฐบาลของชาติ มีการเลือกตั้งประธานาธิบดี เลือกผู้แทนห้องละ ๒ คน วุฒิสมาชิก ๒ คน เพื่อประกอบเป็นสภาองเกรส มีคณะรัฐมนตรีซึ่งประธานาธิบดีแต่งตั้ง ทำหน้าที่

^๑จีรบรรณ สร้อยน้ำ, "มโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนอาชีวศึกษา" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘) (อัครสำเนา).

แบบรัฐบาลของประเทศ มีหน้าที่จัดสนามเด็กเล่น ความปลอดภัยบนถนน นอกจากนี้ยังมีฝ่ายออกกฎ
ข้อบังคับหรือกฎหมาย ดังนั้น จึงมีทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ โครงการนี้ใช้เวลา
๒ ปี มีโรงเรียนควบคุม ๒ โรงเรียน นักเรียนชั้นประถมศึกษา ๔ จำนวน ๑๘๔ คน ชั้นประถมศึกษาที่
๕ จำนวน ๖๔ คน ชั้นประถมศึกษาที่ ๖ จำนวน ๑๖๗ คน ส่วนโรงเรียนทดลองมี ๒ โรงเรียน เป็น
นักเรียนชั้นประถมศึกษา ๔ จำนวน ๑๕๒ คน ชั้นประถมศึกษาที่ ๕ จำนวน ๑๖๔ คน ชั้นประถมศึกษาที่ ๖
จำนวน ๑๘๑ คน มีการทดสอบก่อนเริ่มโครงการ เมื่อสิ้นสุดโครงการปีแรก และปีที่ ๒ โดยใช้
แบบทดสอบ ๖ ชุด เกี่ยวกับบุคลิกภาวะทางสมองแบบทดสอบสังคมศึกษาทัศนคติในค่านิยมของอเมริกัน
ความรู้เกี่ยวกับพลเมืองดี ความก้าวหน้าทางสังคม ความเข้าใจในคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ผล
การทดลองปรากฏว่า จากการศึกษาที่ทำนายได้ว่า นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสามารถคาด
คะเนยอมรับความผิดชอบในโครงการการปกครองตนเอง และหวังได้ว่านักเรียนจะทราบเรื่องราว
เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ นอกจากนี้ผลจากการทดสอบวิชาสังคมศึกษ
าในโรงเรียนทดลอง ดีกว่าโรงเรียนควบคุมอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน ส่วนวิชาอื่นๆ แตกต่างกันอย่าง
ไม่มีนัยสำคัญ^๑

* ปีพุทธศักราช ๒๕๑๑ Lee H. Ehman ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Analysis of the
Effects of Qualitative and Quantitative Educational Variables upon the
Political Socialization of High School Students." การดำเนินการวิจัยใช้กลุ่ม
ตัวอย่างประชากรจากนักเรียนโรงเรียนมัธยมในเมืองซีทรอยด์ ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่เรียนในชั้น
เรียนที่ไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น จะมีลักษณะความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมืองหรือความรู้ทางการ
เมือง ตลอดจนความร่วมมือทางการเมืองน้อยกว่า เด็กที่เรียนในชั้นเรียนที่ได้มีโอกาสแสดงความคิด
เห็นอภิปรายในบทเรียน กล่าวคือ เด็กที่ไม่มีโอกาสเรียนกับครูที่ใช้การสอนแบบ Critical In-
quiry นักเรียนจะไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นถกเถียงปัญหาพร้อมกับครูหรือเพื่อนๆ ไม่ได้แสวงหา

^๑Walter P. Borg, "Student Government and Citizenship Education,"
The Elementary School Journal 67, No. 3 December 1966.), p. 154-60.

ความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งต่างๆ เด็กก็จะไม่มีลักษณะของพลเมืองที่สมบูรณ์^๑

ในปีเดียวกัน Donald Leon Bechtel ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Analysis of Selected Civic Attitudes in High School American History, Geography and Civic Text-books, 1885-1914," โดยมีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ทัศนคติเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองที่ปรากฏในแบบเรียนประวัติศาสตร์อเมริกัน ภูมิศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๘๘๕-๑๙๑๔ ผู้วิจัยได้นำแบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการของแต่ละรัฐอนุมัติให้ใช้ในโรงเรียน การวิเคราะห์เปรียบเทียบเนื้อหาในด้านต่างๆ ดังนี้ คือ ความรู้สึกชาตินิยม ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ความรู้เกี่ยวกับการอาชีพ ค่านิยม คำสอนทางศาสนา และการเลือกตั้ง แบบเรียนที่นำมาวิเคราะห์เป็นแบบเรียนประวัติศาสตร์ ๓๗ เล่ม แบบเรียนภูมิศาสตร์ ๒๙ เล่ม แบบเรียนวิชาการปกครอง ๑๗ เล่ม และแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง ๓๗ เล่ม ผลการวิจัยพบว่า ความรู้สึกชาตินิยมอเมริกันปรากฏในแบบเรียนประวัติศาสตร์มากกว่าแบบเรียนภูมิศาสตร์และหน้าที่พลเมือง แบบเรียนหน้าที่พลเมือง ให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่พลเมือง และให้ความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยค่อนข้างน้อย ส่วนแบบเรียนภูมิศาสตร์ปรากฏว่า ไม่มีทัศนคติที่ดีของความเป็นพลเมืองที่ซ่อนอยู่เลย^๒

^๑Lee H. Ehman, "An Analysis of the Effects of Qualitative and Quantitative Educational Variables upon the Socialization of High School Students," Paper delivered at annual meeting of the American Political Science Association, September 3-7, 1968.

^๒Donald Leon Bechtel, "An Analysis of Selected Civic Attitudes in High School American History, Geography and Civic Textbooks 1885-1914" Dissertation Abstracts International, Vol. 29 No. 9-10 (March-April, 1969), p. 2972A-2973A.

สำหรับในปีพุทธศักราช ๒๔๑๒ มีผู้วิจัยเกี่ยวกับด้านการให้การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี หรือการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองอยู่มาก เช่น Carroll Lee Englehardt แห่งมหาวิทยาลัยไอโอวา ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Common School and the Ideal Citizen: Iowa 1876-1962" ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลจากรายงานและสิ่งพิมพ์ของ Iowa Department of Public Instruction และ Iowa State Teachers Association ตลอดจนฉบับที่กล่าวปราศรัย สิ่งพิมพ์ของนักศึกษาแห่งไอโอวา มีความเชื่อว่า โรงเรียนเป็นแหล่งสำคัญของสังคมที่จะถ่ายทอดอุดมคติเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี โรงเรียนจะต้องเน้นในเรื่องส่วนรวมมากกว่าบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะของพลเมืองดี มีความเชื่อมั่นในคำสอนของศาสนา และโรงเรียนต้องร่วมมือกับสถาบันอื่นๆ ในการปรับปรุงสังคม สร้างความก้าวหน้าเป็นระเบียบแก่สังคม^๑

ในปีเดียวกัน Charles Douglass Cary ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Education for Citizenship in the U.S.S.R.," เป็นการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการฝึกหัดความเป็นพลเมืองดีแก่เยาวชน โดยการจัดการสอนในโรงเรียนของประเทศรัสเซียระดับประถมและมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า แกนสำคัญของการสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของรัสเซียคือ บุคคลต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และต้องผูกพันกับรัฐบาลโซเวียต โรงเรียนเป็นสถานที่ที่สำคัญในการรับผิดชอบอบรมนักเรียนให้เหมาะสมถูกต้อง การจัดกิจกรรมในชั้นสูงๆ นั้นมุ่งอยากซับซ้อน จึงต้องมีการวางแผน ส่วนเรื่องการจัดระเบียบ การรวบรวม หลักจิตวิทยา หลักการศึกษา การใช้อุปกรณ์ อยู่ในความรับผิดชอบของนักสังคมวิทยา และองค์การเยาวชนในโรงเรียน เนื่องจากกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็กมาก จึงพยายามกำหนดให้กลุ่มเพื่อน เป็นไปตามที่ผู้ใหญ่ต้องการ^๒

^๑Carroll Lee Englehardt, "The Common School and Ideal Citizen: Iowa; 1876-1921," Dissertation Abstracts International, Vol. XXX, No. 9 (March, 1970), p. 3882A.

^๒Charles Douglass Cary, "Education for Citizenship in the U.S.S.R.," Dissertation Abstracts International, Vol. XXX, No. 12 (June, 1970), p. 5493A.

นอกจากนั้นแล้ว Henry George Hemenway แห่งมหาวิทยาลัยเนบราสก้า ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Analysis of Civic Education in American Secondary School 1890-1961," การวิจัยมุ่งวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวิชาหน้าที่พลเมืองในอเมริกา ระหว่างปี ค.ศ. ๑๘๙๐-๑๙๑๖ ผลการวิจัยพบว่า ก่อน ค.ศ. ๑๘๙๐ วิชาหน้าที่พลเมืองสอนโดยศึกษาจากแบบเรียนข้อเขียนในรัฐธรรมนูญ มีความสนใจเล็กน้อยเกี่ยวกับลักษณะของรัฐบาลและพลเมือง ความรู้ได้จากการฝึกท่องจำเท่านั้น ตลอดปี ค.ศ. ๑๙๖๐ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น มีการศึกษาโครงสร้างการดำเนินงานของรัฐบาลมากขึ้น ที่เรียกว่า Civil Government ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของวิชาหน้าที่พลเมืองระหว่าง ค.ศ. ๑๘๙๐-๑๙๑๖ ขณะเดียวกันวิชาหน้าที่พลเมืองแบบใหม่ที่เรียกว่า Civics ก็เริ่มขึ้น มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาความเป็นพลเมืองดี เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของท้องถิ่น รัฐ และชาติ เน้นในแง่ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาล ครูที่สอนก็เน้นคุณค่าของวิชา พยายามถ่ายทอดความคิดเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดีออกมาในรูปพฤติกรรม ในปี ค.ศ. ๑๙๑๖ การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองแบบใหม่ได้จัดไว้ในหลักสูตรระดับกลางและสูง ในการพัฒนาโปรแกรมใหม่ของวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนมัธยมระหว่าง ค.ศ. ๑๘๙๐-๑๙๑๖ ผู้ที่รับผิดชอบมากที่สุดคือ ผู้เขียนตำรา เพราะความไว้วางใจ เกือบทั้งหมดขึ้นอยู่กับแบบเรียน แต่ก็มีคณะกรรมการอื่นๆ ซึ่งได้รับการพิจารณาแต่งตั้งด้วยความเหมาะสมเป็นผู้กำหนดเนื้อหาโปรแกรมวิชาสังคมศึกษา รวมทั้งวิชาหน้าที่พลเมืองแบบใหม่ด้วย^๑

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ Richard C. Remy ได้ทำการวิจัยเรื่อง "High School Seniors' Attitudes Toward Their Civics and Government Instruction." โดยวิธีสุ่มประสงค์ที่จะสำรวจทัศนคติและความสนใจของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองและการปกครอง สำรวจเนื้อหาวิชาที่นักเรียนสนใจและต้องการเรียน ตลอดจนอุปการณ์ประกอบการสอน และการจัดประสบการณ์ให้แก่นักเรียน

^๑Henry George Hemenway, "An Analysis of Civic Education in American Secondary School 1890-1961," Dissertation in Abstract International, Vol. XXX, No. 9 (March, 1970), p. 3635A.

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความเบื่อหน่ายในวิชาหน้าที่พลเมืองและการปกครอง เนื่องจากการจัดเนื้อหาของนักการศึกษา และการสอนของครู ไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของนักเรียน นักเรียนมีความเห็นว่า การสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ครูมักสอนตามเนื้อหาในแบบเรียนสอนแต่หลักการ ซึ่งไม่สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ นักเรียนไม่เข้าใจสภาพปัญหาการเมืองการปกครองอย่างถ่องแท้ ครูมักจะใช้หนังสือแบบเรียนเพียงเล่มเดียวสอน นักเรียนมีความต้องการที่จะให้ครูจัดกิจกรรมเพิ่มพูนประสบการณ์แห่งประชาธิปไตย และฝึกการคิดอย่างมีเหตุผลให้แก่พวกตน นักเรียนต้องการให้ครูนำเอาปัญหาสังคม ปัญหาการเมือง การปกครองในปัจจุบันมาอภิปรายเสมอๆ ผู้วิจัยได้สรุปว่า การจัดการเรียนการสอนของครูควรมุ่งให้เด็กได้รับประโยชน์มากที่สุด และจะต้องคำนึงถึงความต้องการของเด็กเป็นประการสำคัญ^๑

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๕ Gordon Scott Bachus ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Analysis of the Academic Preparation, Teaching Assignments, and Professionalism of Selected Social Studies Teachers in Secondary Schools of Arkansas." ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมในรัฐ Arkansas ไม่ได้รับการเตรียมตัวทางด้านวิชาการอย่างเพียงพอในระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย และจากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า ครูสังคมศึกษาส่วนมากได้เรียนทางสายวิชาประวัติศาสตร์มากกว่าวิชาอื่นในหมวดสังคมศาสตร์ เป็นสาเหตุให้ครูสังคมศึกษาต้องสอนวิชาที่ไม่ตรงกับความรู้พื้นฐานที่ตนได้เรียนมา และจำนวนชั่วโมงที่ครูต้องสอนมีมาก ซึ่งมีผลต่อทัศนคติของครูที่มีต่อเนื้อหาวิชาในสายอื่นๆ ในหลักสูตรโรงเรียนมัธยมศึกษา และครูสังคมศึกษาในรัฐ Arkansas ไม่สนใจที่จะเข้าเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพครู ตลอดจนไม่สนใจที่จะอ่านนิตยสารที่เกี่ยวข้องกับงานอาชีพของตน^๒

^๑Richard C. Remy, "High School Seniors' Attitudes Toward Their Civics and Government Instruction," Social Education, (October, 1972), p. 591-6.

^๒Gordon Scott Bachus, "An Analysis of the Academic Preparation, Teaching Assignments, and Professionalism of Selected Social Studies Teachers in Secondary Schools of Arkansas," Dessertation Abstracts International, Vol. 33 No. 5 (November, 1972), p. 2086.

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๖ Ellen Joy Schmink ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Study of Attitudes Toward Citizenship as Reported by Suburban High School Students" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจทัศนคติของนักเรียนในระดับมัธยมที่อยู่นอกเมืองเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดี ผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถามไปยังนักเรียนระดับเกรด ๙-๑๒ ในโรงเรียน ๓ แห่งที่อยู่นอกเมืองหลวง โดยเน้นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับประชาธิปไตย การเป็นพลเมืองดี ความสนใจทางการเมือง ความเชื่อในหลักการของระบอบประชาธิปไตย และความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนไม่มีทัศนคติที่แตกต่างกันเกี่ยวกับความคิดรวบยอดทางประชาธิปไตย แม้จะมีพื้นฐานทางเพศ ระดับชั้น และโรงเรียนต่างกัน และความสนใจทางการเมืองของนักเรียนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเพศ ระดับชั้น หรือประเภทโรงเรียนมากนัก และไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างระดับชั้นของนักเรียน กับทัศนคติของพวกเขา ที่มีต่อความคิดรวบยอดเรื่องประชาธิปไตย หรือความเชื่อในหลักการประชาธิปไตย^๑

ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๗ Bob L. Taylor ได้เขียนบทความเรื่อง "Is Citizenship Education Obsolete ?" โดยให้ข้อเสนอแนะในการจัดโครงการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ดังนี้

๑. โรงเรียนจะต้องจัดประสบการณ์ภายในโรงเรียนให้กับนักเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาความรู้ ขณะเดียวกัน โรงเรียนจะต้องจัดให้นักเรียนมีประสบการณ์ต่างๆ ที่สอดคล้องกับสังคมภายนอกโรงเรียนด้วย

๒. สภาพแวดล้อมของโรงเรียนจะต้องเปลี่ยนรูปแบบใหม่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และให้นักเรียนฝึกความรับผิดชอบทั้งด้านการเรียนและการทำงาน เพราะจะหวังพึ่งครูเพียงคนเดียวย่อมเป็นไปไม่ได้ และบ่อยครั้งที่ครูสังคมศึกษาไม่เคยใช้สภาพแวดล้อมมาเป็นแหล่งส่งเสริมความรู้ให้เกิดขึ้นกับนักเรียน การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ควรเน้นให้เป็นรูปแบบของสังคมและแบบการเมืองซึ่งนักเรียนอาศัยอยู่

^๑Ellen Joy Schmink, "A Study of Attitudes Towards Citizenship as Reported by Suburban High School Students," Dissertation Abstracts International, Vol. 35, No. 4 (October, 1973), p. 1499A.

๓. การสอนหน้าที่พลเมืองควรจะสร้างการเรียนรู้แบบวิถีชีวิตของบุคคลในสังคม

๔. โรงเรียนจะต้องสร้างค่านิยมพร้อมๆ กับให้ความรู้แก่นักเรียน เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของสังคม และจะต้องสอนให้นักเรียนเข้าใจระบบการเมือง และระบบสังคม ซึ่งโรงเรียนอาจจำลองสภาพการณ์ต่างๆ ของสังคมขึ้นในโรงเรียนได้ เพื่อฝึกทักษะ ความรู้ ค่านิยมในสังคมให้กับนักเรียน

๕. โรงเรียนจะต้องให้โอกาสนักเรียนที่จะแสดงความคิดเห็นต่างๆ ในด้านการเมืองและอื่นๆ โรงเรียนควรจัดหาข้อมูลที่นักเรียนต้องการทราบ เพื่อส่งเสริมความรู้^๑

^๑Bob L. Taylor, "Is Citizenship Education Obsolete ?" Educational Leadership, Vol. 31 No. 5, (February, 1974), p. 448-449.